

7.3 Richtlijnen literatuurverwijzingen Bestuurs- en Organisationswetenschap

Een belangrijk onderdeel van het schrijven van een wetenschappelijke tekst is het op een juiste manier verwijzen naar bronnen. Binnen de opleiding Bestuurs- en Organisationswetenschap wordt de verwijsmethode van de American Psychological Association (APA, 2019, zevende editie) gehanteerd (zie ook <http://www.apastyle.org/>). Er bestaan meerdere verwijssystemen, maar de APA systematiek wordt door velen als de belangrijkste gezien. B&O heeft er daarom voor gekozen dit systeem te volgen. Door in de hele opleiding hetzelfde systeem te gebruiken, wordt voor studenten helderheid gecreëerd. In de literatuur die tijdens de opleiding wordt gelezen komen studenten uiteraard wel andere systemen tegen.

Hieronder wordt uitgelegd hoe de verwijsmethode werkt, maar voordat daarbij wordt stilgestaan, is het belangrijk om eerst na te gaan waarom en wanneer verwezen moet worden.

Waarom verwijzen?

Om een aantal redenen is het belangrijk om op een goede manier naar bronnen te verwijzen. Om te beginnen maakt de schrijver zich schuldig aan *plagiat* wanneer dit niet gebeurt en het stuk wel gebaseerd is op het werk van anderen. Als literatuur gebruikt wordt voor het schrijven van een stuk 'leen' je eigenlijk onderdelen van de argumenten en beweringen van anderen. Wanneer dit het geval is, mag de auteur niet zelf met de eer gaan strijken. Daarom is het verplicht om, voor alles wat je zegt dat letterlijk is overgenomen van een ander, of is gebaseerd op de ideeën van iemand anders, altijd te verwijzen naar de plaats waar het citaat of de informatie vandaan komt. Dat geldt vanzelfsprekend ook voor cijfers die ergens vandaan zijn gehaald en niet gebaseerd zijn op eigen onderzoek; bijvoorbeeld van het CBS.

Plagiat wordt in de universitaire wereld beschouwd als een ernstig vergrijp.

Studenten die worden verdacht van plagiat worden bestraft door de examencommissie wanneer deze inderdaad plagiat bewezen acht.

Verwijzen heeft niet alleen maar te maken met plagiat; het is ook onderdeel van de wetenschappelijke manier van *communiceren*. Wetenschappers die over hetzelfde onderwerp schrijven kennen de belangrijke literatuur binnen hun interessegebied. Verwijzen naar een bepaalde auteur of een bepaald boek gaat daarmee verder dan alleen wat er in de tekst staat. Een verwijzing naar een bepaald begrip zoals eerder gedefinieerd door een auteur maakt duidelijk dat de tekst aansluit bij bepaalde debatten of perspectieven of daar juist stelling tegen neemt.

Tot slot worden literatuurverwijzingen gebruikt om de kwaliteit van de *argumentatie* te beoordelen. Veel auteurs gebruiken literatuurverwijzingen om te laten zien dat hun analyse berust op de analyses van anderen. Het aanhalen van gezaghebbende bronnen om eigen argumentatie te onderbouwen maakt een verhaal sterker. Daarnaast kan de lezer, wanneer er goed verwezen wordt, beoordelen waarop de argumenten gebaseerd zijn en of misschien bepaalde informatie mist. Ook geeft goed verwijzen inzicht in de betrouwbaarheid van de gegevens die gebruikt zijn. Wanneer bijvoorbeeld cijfers van het CBS gepresenteerd worden, zijn die waarschijnlijk betrouwbaarder dan een willekeurige internetpoll.

Voor studenten is het verwijzen naar literatuur ook een mogelijkheid om in papers te laten zien dat je de argumenten van de auteurs snapt en in kunt passen in je eigen verhaal.

Wanneer verwijzen?

In *alle* stukken die je tijdens de opleiding schrijft moet je verwijzen naar literatuur die je gebruikt; zelfs in concepten die je aan je docent voorlegt. Dus elk stuk moet een complete literatuurlijst bevatten (zie verderop hoe deze er uit moet zien). Wanneer je in de tekst verwijzingen moet opnemen is echter lastiger te bepalen. Het wanneer heeft alles te maken met het waarom. We onderscheiden grofweg drie vormen:

- *Citeren*: in elk geval moet je na elk letterlijk citaat, dat je moet aangeven met aanhalingstekens, direct verwijzen naar de plaats waar je dat citaat vandaan hebt.
- *Parafraseren*: hetzelfde principe geldt voor elke feitelijke uitspraak die je in de tekst doet (en niet volledig als algemeen bekend kan worden beschouwd. Na de uitspraak $1+1=2$ hoeft geen verwijzing; na de uitspraak "0,5% van de schoolverlaters in 2008/2009 was jonger dan 12 jaar" wel). Bij het parafraseren van eerder gedane uitspraken of het verwerken van argumenten van anderen in de tekst, is de algemene regel dat de

verwijzing zo snel mogelijk na de geparafraseerde tekst volgt. Vaak is het zo dat er eerst een parafraze staat, dat daarna verwezen wordt en dat je vervolgens zelf iets doet met wat geparafraseerd is; je past het bijvoorbeeld toe op de eigen casus of in de eigen argumentatie of je geeft aan hoe je de auteur interpreteert. Je hoeft met de verwijzing zeker niet te wachten tot het einde van de zin. Het is dan ook niet voldoende om aan het eind van een alinea een verwijzing te zetten waarvan je zo nu en dan gebruik hebt gemaakt tijdens het schrijven van die alinea. Houd als simpele handreiking aan: als je een feit noemt, noem je binnen de zin de bron; als je een zin parafraseert, noem je aan het einde van de zin de bron; als je een alinea parafraseert noem je aan het begin of het eind van de alinea de bronnen.

- *Refereren*: op momenten dat het doel vooral is om te refereren aan belangrijke ideeën, aannames of argumenten van anderen, zonder te parafaseren of feiten over te nemen, is verwijzen even noodzakelijk (zie ook hierboven onder het kopje waarom). In deze gevallen is het doorgaans wel minder noodzakelijk om te verwijzen naar specifieke pagina's. Sommige argumenten nemen immers een heel boek in beslag of liggen eerder 'onder' de aangehaalde tekst dan dat er specifieke passages zijn waaruit deze spreken.

Hoe verwijzen?

Op de volgende pagina wordt uitgelegd hoe bronverwijzingen er uit horen te zien volgens de APA stijl. We raden je aan om met RefWorks te werken. Op die manier is het heel eenvoudig om deze stijl direct precies toe te passen. Dit kun je doen door naar <http://www.refworks.com/> te gaan en Login aan te klikken. Vervolgens maak je een account aan door een Login Name en een Password op te geven. Daarmee kun je dan direct met RefWorks aan de slag. Tip: via Help > Tutorial wordt op de RefWorks-site heel duidelijk uitgelegd hoe alles werkt.

Notaties voor bronnenlijst		
Wetenschappelijke literatuur		
Soort bron	Algemene notatie	Voorbeeld
Artikel uit een wetenschappelijk tijdschrift	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). Titel van het artikel. <i>Titel van het tijdschrift</i> , jaargang(nummer), pp-pp.	Mintzberg, H. (1981). Organization Design, Fashion or Fit?. <i>Harvard Business Review</i> , 51(1), 103-116.
Boek	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). <i>Titel van het boek</i> (Xe ed.). Uitgever.	Baarda, B., Van der Hulst, M., & De Goede, M. (2017). <i>Basisboek interviewen: Handleiding voor het voorbereiden en afnemen van interviews</i> (4e herziene druk). Noordhoff.
Boek onder redactie	Achternaam auteur, voorletter(s). (Reds.). (jaar). <i>Titel van het boek</i> . Uitgever.	Hees, B. van & Verweel, P. (Reds.). (2006). <i>Deframing organization concepts</i> . Liber AB.
Hoofdstuk uit een boek onder redactie	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). Titel hoofdstuk. In Voorletter(s). Achternaam redacteur boek (Red.), <i>Titel boek</i> (pp. xx-xx). Uitgever.	Hooft, L. et al. (2008). De Cochrane Collaboration. In M. Offringa, W. J. J. Assendelft, & R. J. P. M. Scholten (Reds.), <i>Inleiding in evidence-based medicine: Klinisch handelen gebaseerd op bewijsmateriaal</i> (4e herziene druk, pp. 234-244). Bohn Stafleu van Loghum.
Dissertatie / scriptie	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). <i>Titel van publicatie</i> [Omschrijving]. Naam hogeschool/universiteit.	Matthys, M. E. (2010). <i>Doorzetters : een onderzoek naar de betekenis van de arbeidersafkomst voor de levensloop en loopbaan van universitair afgestudeerden</i> [Dissertatie]. Universiteit Utrecht.
Grijze literatuur		
Soort bron	Algemene notatie	Voorbeeld
Beleidsdocument	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). <i>Titel van publicatie</i> (Omschrijving). Uitgever.	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS). (2005). <i>Tijd voor sport - Bewegen, Meedoen, Presteren</i> (Nota). VWS.
Onderzoeksrapport van een organisatie, auteur onbekend	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). <i>Titel van publicatie</i> (Omschrijving). Uitgever.	Gemeente Utrecht. (2010). <i>Utrecht Monitor 2010</i> (Rapport). Gemeente Utrecht, Bestuurs- en Concerndienst.

Populaire bronnen / andere bronnen		
Soort bron	Algemene notatie	Voorbeeld
Artikel uit een dagelijkse krant (via print)	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar, dag maand). Titel artikel. <i>Naam krant</i> , paginanummer(s).	Korteweg, N. (2007, 1 december). De wereld mist wijsheid. <i>NRC Handelsblad</i> , p. 39.
Artikel uit een dagelijkse krant (via internet)	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar, dag maand). Titel artikel. <i>Naam krant</i> . Geraadpleegd op dag maand jaar, van http://	Meijer, R. (2010, 31 mei). Job Cohen waarschuwt voor sociale tweedeling. <i>De Volkskrant</i> . Geraadpleegd op 20 augustus 2020, van http://www.volkskrant.nl
Soort bron	Algemene notatie	Voorbeeld
Artikel uit een populair tijdschrift	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). Titel artikel. <i>Naam Tijdschrift</i> , jaargang(nummer), paginanummer(s).	Overdijk, C. (2007). Gelijke monniken, andere kappen?. <i>Binnenlands Bestuur</i> , 28(18), 26-29.
Artikel op internetpagina	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar, dag maand). <i>Titel webpagina</i> . Naam website. Geraadpleegd op dag maand jaar, van http://	Koninklijke Nederlandse Toeristenbond ANWB. (2010, 3 juni). <i>Meer aandacht belangen reiziger bij OV-Chipkaart</i> . ANWB. Geraadpleegd op 20 augustus 2021, van http://www.anwb.nl/verkeer/nieuws-en-tips/archief/nederland/2010/juni/Meer-aandacht-belangen-reiziger-bij-OV-chipkaart.html .
Documentaire / film	Achternaam auteur, voorletter(s) (Functie). (jaar of datum). <i>Titel</i> [Materiaalsoort]. Uitgever.	Scorsese, M. (Producent), & Lonergan, K. (Regisseur). (2000). <i>You can count on me</i> [Film]. Paramount Pictures.
Podcast	Achternaam auteur, voorletter(s) (Functie). (jaar of datum). <i>Titel</i> [Materiaalsoort]. Uitgever. Geraadpleegd op dag maand jaar, van http://	Bae, P. (Executive Producer). (2017-present). <i>The big loop</i> [Audio podcast]. QRX. Geraadpleegd op 20 augustus 2020, van https://www.thebigloopodcast.com/ .
Online forum	Achternaam auteur, voorletter(s). (jaar). <i>Titel document</i> [Omschrijving]. Naam forum. Geraadpleegd op dag maand jaar, van http://	Rampersad, T. (2005, 8 juni). <i>Re: Traditional knowledge and traditional cultural expressions</i> [Online forum bijdrage]. WIPO. Geraadpleegd op 20 augustus 2020, van http://www.wipo.int/roller/comments/ipisforum/Weblog/theme_eight_how_can_cultural#comments .
Wettekst	<i>Titel</i> . (jaar, dag maand). Naam website. Geraadpleegd op dag maand jaar, van http://	<i>Wet maatschappelijke ondersteuning 2015</i> . (2014, 18 juli). Overheid.nl. Geraadpleegd op 8 juli 2021, van http://wetten.overheid.nl/BWBR0035362/
Parlementair document	<i>Kamerstukken I/II</i> , stuknummer, volgnummer. (jaar, dag maand). Naam website. Geraadpleegd op dag maand jaar, van http://	<i>Kamerstukken II, 31143, nr. 38</i> . (2009, 9 februari). Overheid.nl. Geraadpleegd op 12 juli 2021, van https://zoek.officielebekendmakingen.nl/kst-31143-38.html

Alfabetische bronnenlijst

De bronnenlijst dient op alfabetische volgorde geordend te zijn. In de bronnenlijst worden artikelen, boeken, beleidsdocumenten, etc. niet gescheiden van elkaar, maar op alfabetische volgorde door elkaar geplaatst.

Digitale bronnen

Veel boeken en artikelen zijn in pdf-vorm online te downloaden. Wanneer je deze digitale versies gebruikt, verwijs je toch naar de geprinte versie. In de regel geldt dat je in de bronnenlijst zoveel mogelijk naar de originele bronnen verwijst, en zo min mogelijk naar internetpagina's. Internetpagina's zijn namelijk dynamisch; de inhoud ervan kan veranderen. Als je toch naar een online bron verwijst, voeg de raadpleegdatum en de URL toe aan het einde van de verwijzing (zie hierboven bij o.a. artikel uit een dagelijkse krant via internet).

Verwijzen in de tekst

Verwijzingen in de tekst bevatten normaliter de achternaam, het jaar van publicatie en het paginanummer.

Voorbeeld: Wanneer je een bevinding van John Smith, gepubliceerd in 2005 parafraseert, zou dit als volgt in de tekst worden opgenomen:

Veel studenten hebben in het begin moeite met het aanleren van de APA referentieregels (Smith, 2005, p. 98).

Voorbeeld: Een citaat van John Smith, gepubliceerd in een boek in 2002 zou als volgt in de tekst worden opgenomen als bron:

Smith (2002) beweert dat "Quite a few students encounter difficulties whenever they attempt to learn APA for the first time" (p. 122).

Of "Quite a few students encounter difficulties whenever they attempt to learn APA for the first time" (Smith, 2002, p. 122).

Hieronder volgen enkele opties voor het verwijzen in de tekst.

Basis referentiestijl				
auteur(s)	1e keer in tekst	volgende keren in tekst	1e keer tussen haakjes	volgende keren tussen haakjes
één auteur	Noordegraaf (2004)	Noordegraaf (2004)	(Noordegraaf, 2004)	(Noordegraaf, 2004)
twee auteurs	Bolman en Deal (2008)	Bolman en Deal (2008)	(Bolman & Deal, 2008)	(Bolman & Deal, 2008)
drie auteurs of meer: noem alleen de eerste auteur, gevolgd door 'et al'	Bovens et al. (2007)	Bovens et al. (2007)	(Bovens et al., 2007)	(Bovens et al., 2007)
organisatie	Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS, 2009)	VWS (2009)	(Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS), 2009)	(VWS, 2009)

Meerdere bronnen gebruiken

Bij het refereren naar meerdere bronnen in de tekst dien je dit alfabetisch te doen. Scheid de verschillende bronnen met een puntkomma(;).

Voorbeeld: Een verwijzing naar twee studies die conclusies trekken over veranderingen in het maatschappelijk middenveld ziet er als volgt uit in de tekst:

"Verschillende studies (Bovens et al., 2007; Noordegraaf, 2004) concluderen dat het maatschappelijk middenveld..."

Overige informatie

Zie voor meer informatie en tutorials: <https://apastyle.apa.org/instructional-aids/>

Bron

American Psychological Association (APA) (2019). *Publication manual of the American Psychological Association*. APA.